

boek een wat kaleidoscopisch karakter. Bovendien, zo geeft De Wilde zelf ook toe, maakt het ontbreken van andere regionale studies haar stelling dat de RUG vrouwvriendelijker was dan andere universiteiten eigenlijk onbewijsbaar. Maar ook al zou haar hypothese bij nader inzien niet opgaan, haar verhaal over het wel en wee van vrouwen binnen de Groningse Alma Mater blijft boeiend en fascinerend.

Mineke van Essen

Th. Hoogbergen, T. Thelen, ed., *Hendrik Wiegersma, 1891-1969. Medicus-pictor* (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland IX; Tilburg: Stichting zuidelijk historisch contact, Amsterdam: Boom, 1997, xi + 273 blz., f 59, -, ISBN 90 5352 374 X).

In de 'Inleiding en verantwoording' van de hier te bespreken bundel en tentoonstellingscatalogus benadrukt men dat het de bedoeling is de mythevorming rond de medicus-pictor Wiegersma terug te brengen tot reële proporties, om zodoende een hernieuwde appreciatie van zijn werk mogelijk te maken. Dat maakt natuurlijk nieuwsgierig zowel naar de bedoelde mythe als naar de man en de kunst die daardoor werden gehinderd.

Hendrik Wiegersma (1891-1969) was een befaamd plattelandsdokter in het Brabantse Deurne aan de rand van de Peel. Men kwam uit het hele land en van over de grens om hem te consulteren en zijn spreekuur zou wel door zeventig tot honderd patiënten per dag zijn bezocht. Er deden over de eigenzinnige dokter al gauw allerlei fantastische verhalen de ronde en zo kon hij model staan voor de dokter in het boek *Hun grond verwaait* van de streekromanschrijver Antoon Coolen. De eigen verhalen van Wiegersma over de dokterspraktijk van zijn vader in Lith aan de Maas inspireerden Coolen tot het schrijven van zijn bekendste romans: *Dorp aan de rivier* (ook verfilmd) en *De drie gebroeders*. Wiegersma bezat meerdere talenten: hij was ook schrijver van levensbeschouwelijke boeken als bijvoorbeeld *De uitingen des levens* en *Menschwording*, collectionneur, en vooral kunstschilderen tekenaar. Hij beleefde tussen 1925 en 1936 een snelle opkomst in de stroming van het expressionisme. Via de schilder Otto van Rees kwam hij in contact met kunstenaars in binnen- en buitenland: het katholieke tijdschrift *De Gemeenschap* en zijn critici, schilders van de Bergense School en Parijse kunstenaarskringen. Bekendheden als de beeldhouwer Ossip Zadkine, de schilder Constant Permeke en de dichter Adriaan Roland Holst behoorden tot zijn vriendenkring en bezochten zijn landhuis 'De Wieger' in Deurne, nu het Museum De Wieger, gewijd aan kunst uit het Interbellum.

Na de Tweede Wereldoorlog werden de successen uit zijn vooroorlogse periode niet meer geëvenaard. De kunstschilder Wiegersma, vroeger een koploper met exposities in het Stedelijk Museum en de Biënnales van Venetië, lijkt in onze tijd zelfs te zijn vergeten. Met de uitgave van dit boek wil men daarin verandering brengen. Daarbij vond men het Noord-Brabants Museum bereid, een overzichtstentoonstelling van en rond het werk van Wiegersma in te richten. Zodoende is deze bundel artikelen uitgebreid met een catalogus (158-258).

Tien schrijvers hebben in negen artikelen, ieder met een notenlijst, de verschillende aspecten van de veelzijdige kunstenaar-dokter belicht. Een zoon beschrijft zijn vader, Lex van Haterd geeft een overzicht van leven en werk, Theo Hoogbergen een beschrijving van de publicaties van Wiegersma, Rob Smolders, directeur-conservator van Museum De Wieger schrijft over de schilder, Maarten Beks over de tekenaar. Niek Peters en Ton Wagemakers doen onderzoek naar de volkskunstverzameling van Wiegersma, Caroline Roodenburg-Schadd behandelt zijn kunstverzameling. Cees Siegers beschrijft de relatie tussen Wiegersma en Antoon Coolen en de biografische aspecten van Wiegersma in Coolens romans. Tenslotte geeft Marcel van der

Heijden een bloemlezing van de correspondentie van Wiegersma met de recensent Jan Engelman.

Zijn de tien schrijvers in de opdracht geslaagd, Wiegersma door mythen en legenden heen te loodsen naar een hernieuwde appreciatie van zijn kunst? Het vreemde is dat men nu bezig lijkt te zijn geweest een nieuwe mythe te cultiveren: de mythe van de niet te bevatten veelzijdigheid of paradoxale persoonlijkheid van Wiegersma, een echte kunstenaarsmythe zou ik zo zeggen. Over het algemeen is de taal beschrijvend, evocatief, soms juichend, zoals in het stuk van Maarten Beks. Zo ontstaat de indruk dat sommige schrijvers een partijdig standpunt innemen. Een echt kritische beschouwing van het expressionisme van Wiegersma ontbreekt mijns inziens in het geheel. Ook wordt er nauwelijks (alleen door Marcel van der Heijden) verwezen naar de catalogus.

Een meer wetenschappelijke afstand tot het onderwerp is in het boek echter ook te vinden, bijvoorbeeld in het stuk van Smolders over Wiegersma als schilder, waar de auteur de snel rijzende ster van de autodidact plaatst in de luwte van de over elkaar struikelende avant-gardes uit het begin van de eeuw en het réveil van de katholieke kunsten dat daarin plaatsvond. In het artikel 'Verzamelen in levenssfeer' vergelijkt Caroline Roodenburg-Schadd de kunstverzamelaar Wiegersma met grotere contemporaine collectioneers als Regnault, Boendermaker en Kröller-Müller. De verzameling van Wiegersma (niet meer bijeen) lijkt een middenpositie in te nemen tussen een gewone kunstenaarscollectie en de meer professionele verzamelingen. Wiegersma kon zich als welgesteld arts meer permitteren dan zijn kunstenaarsvrienden en trad ook op als mecenas door hun werken aan te kopen.

In het artikel van Peters en Wagemakers wordt het onderzoek naar de volkskunstverzameling van Wiegersma, sinds 1956 in het Nederlands Openluchtmuseum, heropend. Behalve de onbekende herkomst van veel stukken, staan ook de romantische interpretatie en pathetiek van Wiegersma een nieuwe kijk op zijn omvangrijke collectie in de weg, maar deze interpretatie kan volgens de schrijvers ook om zijn specifieke betekenisgeving worden bestudeerd. Hij zag in de volkskunst van houtsnijders, evenals in de kindertekening en het werk van grotschilders, primitieven en schizofrenen 'het expressionisme van alle tijden': niet een moderne kunststijl, maar een primaire verbeelding van een bezield wereld (54, 78-79).

Martha Catania-Peters

R. van Vuurde, *Engeland, Nederland en de Monroeleer, 1895-1914. Europese belangenbehartiging in de Amerikaanse invloedssfeer* (Dissertatie Utrecht 1998; Amsterdam: De Bataafsche leeuw, 1998, x + 593 blz., ISBN 90 6707 469 1).

Het is meer een thema dan een onderwerp dat Van Vuurde als object van zijn dissertatie-onderzoek heeft gekozen en het heeft een mooi boek opgeleverd. Met een enkel voorbehoud is het ook een geslaagd boek te noemen. Zelf plaatst hij zijn werk in het ruime kader van de geschiedschrijving over het westerse imperialisme van het eind van de negentiende en begin twintigste eeuw. Het is een grondige verkenning van het verschijnsel dat bekend staat als de buitenlandse invloedssfeer. De voorbeelden van China, Perzië en Noord-Afrika dienen zich dan meteen aan. Op het westelijk halfmond vormde de Amerikaanse Monroe-doctrine rond de eeuwwisseling de meest uitgesproken claim op een dergelijke invloedssfeer, maar ze week tenminste in twee opzichten af van de westerse claims in Azië en Afrika.

Washington weigerde stelselmatig aan te geven tot hoever, territoriaal en anderszins, zijn